

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

www.philosophical-research.org

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΚΥΚΛΟΣ Α΄

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2016 - 2017

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ (17^η) ΚΑΙ ΣΠΑΡΤΗΣ (10^η)

Πέμπτη 6, Παρασκευή 7 και Κυριακή 9

Απριλίου 2017

Κείμενο Εργασίας:

Λακεδαίμων Εορτάζουσα

I.

Υακίνθια

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

6ης , 7ης και 9ης Απριλίου 2017

I.- Το Σεμινάριο της Πάτρας

Κύκλος: Ολιστική Ιστορία του Ελληνισμού (Από την Κάθοδο των Δωριέων μέχρι τους Περσικούς Πολέμους)

Από την μέριμνα του χρόνου (πώς να διατηρήσουμε την ταυτότητα της ύπαρξής μας μέσα στο γίγνεσθαι) και την αγωνία του θανάτου (πώς να σωθούμε από το μηδέν και ταυτόχρονα να λυτρωθούμε από το βάρος και το πάθος της ύπαρξης στον χρόνο), μας αίρει στην αιωνιότητα η τελειότητα του κάλλους. Πύλες από τον χρόνο στην αιωνιότητα είναι το θείο παιχνίδι (θεοί ρεία ζώνοντες) και η λυσίφροντις εορτή. Σύμβολο της αιωνιότητας η ανέμελη ακμή της νεότητας παίζουσα και εορτάζουσα την επί-δειξη του κάλλους της. Μέγας Άναξ ο Υπερτελεάτας πρωθήβης Απόλλων.

Αυτή είναι η θεματική μας όταν μαζευτούμε αυτήν την Πέμπτη, 6 Απριλίου, στις 8.30 το βράδυ.

Και κατά το Πρόγραμμα:

... ἀθανάτους καὶ ἀγήρως ἔμμεναι αἰεὶ

Το Αιώνιο Παιχνίδι του Πρωθήβη Ἀνακτα

A) Οι Σπαρτιατικές Εορτές (Κάρνεια – Υακίνθια – Γυμνοπαιδία)

B) Οι Δελφικές Εορτές (Μουσικοί Αγώνες και τα Πύθια)

*Γ) Η Ζωφόρος του Παρθενώνα: Αποθέωση της Εορτάζουσας
Τελειότητας.*

Οι Συναντήσεις των Πατρών γίνονται κάθε Πέμπτη πλην εορταστικών περιόδων, κατά το πρόγραμμα, στις 8.30 το βράδυ. Χώρος είναι η Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάλου Λόγου και Τέχνης (2ος όροφος) στην Πλατεία Γεωργίου Α'.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

II.- Το Σεμινάριο της Σπάρτης

Κύκλος: Η Σπάρτη και η Δωρική Ουσία του Ελληνισμού

Σε αυτήν μας την συνάντηση θα επιχειρήσω το φιλοδοξώτερο.

Φορείς του απολύτως νέου και μοναδικού βιώματος του κάλλους οι Δωριείς έστησαν τον άξονα της Ιστορίας. Από του Ελληνισμού τα δυο άλλα θεμελιώδη υπαρξιακά βιώματα του ανθρώπου είτε υποτάσσονται στο κλασσικό είτε συγκεράνυνται με αυτό παντοιοτρόπως. Το μητρικό μοντέλο της χθόνιας γονιμότητας δεν αρκεί να παράσχει αφ' εαυτού ή ως κύρια συνιστώσα το νέκταρ της αιωνιότητας στην διψώσα ψυχή του ανθρώπου, ούτε το παράδειγμα της βιάζουσας απόλυτης δύναμης της κυριότητας να προκαλέσει την γαληνεύουσα άφεση της ανθρώπινης ύπαρξης στην αναμφίβολη υποταγή προς εκείνη. Μηδέ η ιερογαμία Γης και Ουρανού χαρίζει την αρμονία της ύπαρξης.

Στην Σπάρτη το Δωρικό βίωμα διατηρήθηκε ανεπίμεικτο στην γνησιότητα της καθαρότητάς του, αγνευόμενο τον οικείο του οργασμό. Όταν η μοναδικότητα της Σπαρτιατικής κοινωνίας επί τέλους σταθεροποιήθηκε με μορφή τρόπου βίου που ικανοποιούσε το αυτούσιο Δωρικό βίωμά της, δημιουργούνται και ακμάζουν ταχύτατα οι μορφές του υψηλού πολιτισμού που φανερώνουν απαράφθορα και ανελάττωτα το αρχέτυπο του Κάλλους.

Δύο από αυτές τις ορίζουσες Μορφές υψηλού πολιτισμού θα αρχίσουμε να συζητούμε συναντώμενοι **αυτήν την Παρασκευή 7 Απριλίου στις 8 το βράδυ.**

Την πλαστική μορφή στην τεκτονική του ανθρωπίνου σώματος (αρχές γλυπτικής) και την πλαστική μορφή στην τεκτονική του οικοδομήματος (αρχές αρχιτεκτονικής) στην μνημειακή τους προβολή.

Το φιλοδοξώτατο εγχείρημα για το οποίο καυχήθηκα συνίσταται στο να δειχθεί και, καλύτερα, κατανοηθεί η ειδικά Σπαρτιατική

καθοριστική συμβολή στην σύσταση και ανάπτυξη των Μορφών του κλασσικού Ελληνισμού στις αναπαραστατικές τέχνες (πρωτίστως γλυπτική) και αρχιτεκτονική. Πρόκειται πάντα για τον καίριο και εστιακό ρόλο της Σπάρτης στην διαμόρφωση της Δωρικής ουσίας του Ελληνισμού.

Η θεματική του σεμιναρίου αυτής της εβδομάδας εκφράζεται από τον κατά το πρόγραμμα τίτλο του:

*Σπάρτη και η Ανάδυση της Μορφής στην Τέχνη
Τα Ορειχάλκινα Ειδώλια τέλος 8^{ου} αρχές 7^{ου} αιώνα π.Χ.
Η Διαμόρφωση της Μνημειακής Αρχιτεκτονικής:
ο Κίων και η Μεταφυσική του Ίστασθαι.*

Η εκδήλωση θα γίνει αυτήν την Παρασκευή στις 8 το βράδυ, στην Αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Σπάρτης στην Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη της Σπάρτης.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Οι συναντήσεις λαμβάνουν χώρα κάθε δεύτερη Παρασκευή και ο όλος Κύκλος είναι αφιερωμένος στην Σπάρτη του Ταϋγету και του Ευρώτα.

III Επίσκεψη Χωρογνωσίας.

Καθιερώθηκε να συνεχίζουμε τις παρουσιάσεις του θεμελιώδους άξονα των αναζητήσεών μας τις **Παρασκευές** με επί τόπου αναλύσεις ειδικώτερων θεμάτων και όψεων της γενική θεματικής μας τις **Κυριακές**.

Εκεί σκοπός μας είναι να ανασυνθέσουμε την οργανική αλληλουχία τόπου, αρχαιολογικών ευρημάτων, ιστορικών εξελίξεων και πολιτισμικών δεδομένων. Υπό το πνεύμα του φυσικού πεδίου συναρτούμε αρχαιολογική και φιλολογική έρευνα σε μια και την αυτή αναζήτηση της μορφής και του νοήματος των παρεχόμενων και ευρισκόμενων στοιχείων.

Αυτήν την Κυριακή σειρά έχει το Αμυκλαίο, κύριο ιερό της Σπάρτης για τον μέγα Δωρικό θεό της.

Στις 11.30 το πρωί θα αρχίσουμε επισκεπτόμενοι πάλι το **Αρχαιολογικό Μουσείο** για να δούμε και συζητήσουμε τα σχετικά ευρήματα. Ιδιαίτερα θα τονίσω την πρόσληψη του Δωρικού πνεύματος και την σημαντική συνεισφορά στην ανάπτυξη της Δωρικής μορφής εκ μέρους ενός σπουδαίου Έωνα καλλιτέχνη, αρχιτέκτονα και γλύπτη, του **Βαθυκλή** από την Μαγνησία στον Μαίανδρο.

Εν συνεχεία θα επισκεφθούμε το Αμυκλαίο όπου θα αναλύσω την σχέση αρχιτεκτονικής και γλυπτικής μορφής προς το φανερούμενο δι' αυτών θρησκευολογικό και πολιτισμικό νόημα. Θα προχωρήσω περισσότερο στην συζήτηση του χαρακτήρα και της σημασίας του

Αμυκλαίου Απόλλωνα, και βεβαίως της φύσης και του νοήματος των σχέσεών του προς τον προδωρικό θεό, τον Υάκινθο. Για την μεγάλη εορτή των Υακινθίων, το πότε και το πώς, δείτε το κείμενο εργασίας που ακολουθεί.

Η περιήγησή μας θα ολοκληρωθεί με επίσκεψη στον **θολωτό τάφο του Βαφειού**, αναφορά στα ευρήματά του, ανάλυση του προβλήματος των κέντρων κατά την Μυκηναϊκή εποχή στην περιοχή του μέσου ρου του Ευρώτα, και προκαταρκτική **αντιστοίχιση τοπογραφίας, αρχαιολογικών ευρημάτων και της Ομηρικής εικόνας για την ευρύτερη περιοχή της περί την Σπάρτη Λακεδαίμονος.**

Θα δούμε και το διπλανό Παλαιοπύργι.

Απόστολος Α. Πιερρής

*ΕΡΕΥΝΕΣ
ΣΤΟΝ
ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟ ΤΡΟΠΟ ΒΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΒΙΟΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ*

ΛΑΚΕΔΑΙΜΩΝ ΕΟΡΤΑΖΟΥΣΑ

I

Υακίνθια

4 Απριλίου 2017

Γάδοι Διὸς δόμῳ χορός ἄμὸς καὶ τοί, Γάναξ

Αλκμάν Fr.113 Calame = 45 Page

Οι σπουδαιότερες εορτές της Σπάρτης ετελούντο ως επί το πλείστον για τον Απόλλωνα. Ιδιαίτερης σημασίας μεταξύ αυτών ήσαν τα Υακίνθια.

Στις Αμύκλες ο Απόλλων επέβη του Υακίνθου, ο πρωθήβης Αναξ του Κάλλους στον Νεαρῶδη Δαίμονα της Περιοδικότητας.

Για την αιωνιότητα χρειάζεται κάτι παραπάνω από τον συμβολισμό του χθόνιου Φαλλού.

Η ζωή πατάει τον θάνατο κάθε Έαρ του Ενιαυτού, η δημιουργία ισάζει την καταστροφή στο γίγνεσθαι του χρόνου, η γέννηση στο φως της ύπαρξης αντιμοιρεί στην έκλειψη προς το σκότος του μηδενός, το νέον έρνος αναζωογονείται ανοίγοντας στην πρώτη θέρμη της άνοιξης από το χειμέριο πάγος: **τεθνηκώς ο νεαρός θεός και ιδού ζων στην ακμή του, ανέστη εκ νεκρού θάλλων εκ νέου ακατάβλητο δύναμη, πίπτων και**

ανιστάμενος, πάσχων εν ασθενεία και τελειούμενος εν ισχύι, ο Μέγας Φαλλός πλαγιούμενος εν αμορφία αδρανούς υφέσεως και ορθούμενος εν μορφή σφύζουσας πλησμονής.

Αλλά η αιωνιότητα υπερβαίνει τον θρίαμβο στον χρόνο.

Ο Διόνυσος θριαμβεύει αλλά όχι ο Απόλλων – αυτός εσαεί καταυγάζων εξ ακενώτου παντελούς υπεροχής τα σύμπαντα του όντος με φωτοχυσία υπέρλαμπρο, αυτός το δημιουργικό Φως του Κόσμου εξ ου τα όντα υφίστανται, εν ω ορίζονται με τις δημιουργικές αστραπές του, και προς ον ερώντα τελεσιουργούνται κατά τις τελετές της Φανέρωσης.

Μέγιστη εορτή τα Υακίνθια. Μερικοί την θεωρούσαν την σημαντικότερη της Σπάρτης: καὶ τὰ Υακίνθια δὲ οἱ Σπαρτιάται ἐορτὴν μεγίστην καὶ δημοθoinίαν ἐνόμιζον (Θεοδώρητος, *Ἑλληνικῶν Θεραπευτικῆ Παθημάτων*, Η, 28, p. 204.21-2 Raeder). Οι Σπαρτιάτες, και ειδικά οι ανήκοντες στην «ωβά» (τοπικό διαμέρισμα, κώμη) των Αμυκλών, εγκατέλειπαν και εκστρατεία εν μέσω πολεμικών επιχειρήσεων για να παρευρεθούν στην εορτή και το αποκορύφωμά της, τον Παιάνα στον Απόλλωνα.

Σε τέτοια περίσταση συνέβη και το πάθος της Σπαρτιατικής «μόρας» (στρατιωτικής ομάδας) το 392 π.Χ. Κατά τις επιχειρήσεις του Αγησιλάου στην Κορινθία εκείνο το καλοκαίρι, ο βασιλεύς έδωσε άδεια στους Αμυκλαείς εκ του στρατεύματος να επιστρέψουν στην πατρίδα για τα Υακίνθια, μόρα δε διετάχθη να τους εξασφαλίσει την έξοδο από την εμπόλεμο ζώνη. Ο Αθηναίος στρατηγός Ιφικράτης με ελαφρώς οπλισμένη

μονάδα πελταστών επετέθη στην ομάδα κοντά στη Σικυώνα και κατήγαγε νίκη τακτικής.

ἐγένετο δὲ τὸ τῆς μόρας πάθος τοιῶδε τρόπῳ. οἱ Ἀμυκλαῖοι ἀεὶ ποτε ἀπέρχονται εἰς Ὑακίνθια ἐπὶ τὸν παιᾶνα, ἐάν τε στρατοπεδευόμενοι τυγχάνωσιν ἐάν τε ἄλλως πως ἀποδημοῦντες (Ξενοφών, *Ελληνικά*, IV, 5, 11; cf. Πausanías, III, 10, 1: ἀφίκετο δὲ [sc. Ἀγησίλαος] καὶ αὖθις ἐπὶ Κόρινθον στρατιᾷ· καὶ, ἐπῆει γὰρ Ὑακίνθια, ἀφίησι τοὺς Ἀμυκλαεῖς οἴκαδε ἀπελθόντας τὰ καθεστηκότα τῷ τε Ἀπόλλωνι καὶ Ὑακίνθῳ δρᾶσαι).

Κατά την Κάθοδο το 479 π.Χ. του Μαροδονίου προς την Αττική, και ενώ ήδη η Περσική στρατιά ήταν στη Βοιωτία, οι Αθηναίοι απέστειλαν πρεσβεία στη Σπάρτη για να μεμφθούν την καθυστέρηση αρωγής στον έσχατο κίνδυνο των Αθηνών. οί γὰρ δὴ Λακεδαιμόνιοι ὄρταζόν τε τοῦτον τὸν χρόνον καὶ σφι ἦν Ὑακίνθια, περὶ πλείστου δ' ἦγον τὰ τοῦ θεοῦ πορσύνειν (Ηρόδοτος, IX, 6, 2). Όταν οι πρέσβεις μετά δεκαήμερο ακόμη δεν έχουν οριστική απάντηση από τους Εφόρους, δηλώνουν ὑμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῇδε μένοντες Ὑακίνθια τε ἄγετε καὶ παίζετε, καταπροδόντες τοὺς συμμάχους κτλ. (Ηρόδοτος, IX, 11, 1).

Ακόμη και κατά τον Β' Μεσσηνιακό πόλεμο, στο πρώτο ήμισυ του 7ου π.Χ. αιώνα, οι Σπαρτιάτες συνάπτουν σπονδές 40 ημερών προς τους Μεσσηνίους στην Εἶρα για να εορτάσουν οἴκαδε τα Ὑακίνθια: Λακεδαιμόνιοι δέ, ἐπῆει γὰρ Ὑακίνθια, πρὸς τοὺς ἐν τῇ Εἵρα τεσσαράκοντα ἐποίησαντο ἡμερῶν σπονδάς. καὶ αὐτοὶ μὲν ἀναχωρήσαντες οἴκαδε ἐώρταζον κτλ. (Πausanías IV, 19, 3).

Το ιερό του Αμυκλαίου Απόλλωνος αντιστοιχεί για την Σπάρτη σε σπουδαιότητα προς την Ακρόπολη των Αθηνών. Η συνθήκη ειρήνης μεταξύ των δυο δυνάμεων που συνάπτεται στο τέλος της πρώτης φάσης του Πελοποννησιακού πολέμου το 421 π.Χ. προβλέπει ότι η στήλη με το κείμενο θα στηθεί στο Αμυκλαίο για τη Σπάρτη, για δε Αθήνα στην Ακρόπολη (Θουκυδίδης, V, 18, 10 – το κείμενο της Συνθήκης). Στην

ακολουθῶς συναφθεῖσα Συνθήκη Συμμαχίας των δύο πόλεων, εξειδικεύεται ο τόπος του στησίματος των στηλών και περιλαμβάνεται ο ὅρος του ετήσιου χρόνου ανανέωσης των ὀρκων για την τήρηση των συνθηκών: ἀνανεοῦσθαι δὲ κατ' ἐνιαυτὸν Λακεδαιμονίους μὲν ἰόντες ἐς Ἀθήνας πρὸς τὰ Διονύσια, Ἀθηναίους δὲ ἰόντες ἐς Λακεδαίμονα πρὸς τὰ Ῥακίνθια. στήλην δὲ ἑκατέρους στήσαι, τὴν μὲν ἐν Λακεδαίμονι παρ' Ἀπόλλωνι ἐν Ἀμυκλαίῳ, τὴν δὲ ἐν Ἀθήναις ἐν πόλει παρ' Ἀθηναίᾳ (Θουκυδίδης, V, 23, 4-5).

Από τα γεγονότα της καταστροφῆς της Σπαρτιατικῆς μόρας το 392 π.Χ. ὅπως τα διηγείται ο Ξενοφών, προκύπτει ὅτι τα Ῥακίνθια ἐλάμβαναν χώρα το καλοκαίρι (ἐν θέρει, Ξενοφών, *Ελληνικά*, IV, 5, 4), κατὰ την ἀρχή του (μπορούσε να κάνει το βράδυ δυνατό κρῦο στο οξύ ὕψωμα πρὸς τη θάλασσα νότια των Κεγχρεών, στο τέρμα του Κορινθιακοῦ κάμπου, *ibid.*), και μετὰ τα Ἴσθμια (Ξενοφών, *op.cit.*, IV, 5, 2) τα οποία πραγματοποιοῦντο ἀργά την ἀνοιξη πρὸς το τέλος του ἔτους (πρὸ των θερινῶν τροπῶν) ἀνά διετία κάθε πρῶτο και τρίτο Ολυμπιακὸ ἔτος. Ἄρα οδηγούμεθα για τα Ῥακίνθια στην περίοδο μετὰ το θερινὸ ἡλιοστάσιο, τον πρῶτο μῆνα του ἔτους (~ τέλος Ιουνίου-Ιουλίου).

Ο Ησύχιος τοποθετεῖ την εορτή στον μῆνα Ἑκατομβέα. S.v. Ἑκατομβεὺς μὴν παρὰ Λακεδαιμονίοις, ἐν ᾧ τὰ Ῥακίνθια. Ἴσως υπάρχει, ἀλλ' ὄχι βεβαίως, ἐπιγραφικὴ ἐπιβεβαίωση του ονόματος του μηνός, v. IG V, 1, No 511.2. Ο Ἑκατομβαιῶν εἶναι στην Ἀθήνα ο πρῶτος μῆνας του ἔτους, ἀπὸ την πρῶτη νουμηνία μετὰ τις Θερινές Τροπές. Ἀλλὰ στη Σπάρτη υπήρχε και ο Ῥακίνθιος (IG V, 1, No. 18B8). Πιθανῶς Ῥακίνθιος υπήρχε και στο Γύθειο (*op.cit.*, No. 1209). Η διαδοχή στο No. 18 εἶναι Ἀγριάνιος-Ῥακίνθιος, μια ἀλληλουχία που εμφανίζεται και σε ἄλλες Δωρικὲς πόλεις και μέρη (Κω, Ρόδος). Στη Δωρικὴ Θήρα, ἀποικία της Σπάρτης, ο Ῥακίνθιος προσδιορίζεται ἀκριβῶς ἀπὸ μια ὕστερη ἐπιγραφή που τον ἐξισώνει πρὸς τον Ιούλιο *grosso modo*: Λ. Σεργίῳ Σκειπίωνι

Ὀρφίτω, Κ. Σοσσίω Πρείσκω ὑπάτοις πρὸ ιε Καλενδῶν Αὐγούστου, ὡς δὲ Θηραῖοι ἄγουσιν, ἐπὶ ἱερέως Φιλομήτορος τοῦ Φιλομήτορος, μηνὸς Υα[κ]ινθίου ἕκτη λήγοντος κτλ. IG XII 3 No. 325 A.17-21. Δηλαδή 18 Ιουλίου κατὰ τους Ρωμαίους του 149 μ.Χ. ἦταν ἡ 25ῃ Υακινθίου κατὰ τους Θηραίους, ὁπότε ὁ μήνας (καὶ τὸ ἔτος) ἀρχίζαν στὶς 23 Ιουνίου ἐκείνη τὴ χρονιά γιὰ τὴν Θῆρα.

Ὡς πρῶτος μήνας τοῦ ἔτους που ὁριοθετεῖται στὴν ἐναρξή του ἀπὸ τὸ θερινὸ ἡλιοστάσιο, ὁ Υακίνθιος ἀντιστοιχεῖ στὸν Αττικὸ Ἐκατομβαιῶνα, πράγμα που ταιριάζει με τὸν χρονολογικὸ προσδιορισμὸ των Υακινθίων ἀπὸ τὴν Ξενοφώντεια περιγραφὴ των γεγονότων περὶ τὴν καταστροφὴ τῆς Σπαρτιατικῆς μόρας ἀπὸ τὸν Ἰφικράτη. Ὁ Ἐκατομβεύς μην (αν ὄντως σὲ κάποια περίοδο ὠνομάζετο ἔτσι ὁ πρῶτος μήνας μετὰ τὶς θερινὲς τροπές) εἶναι συνεπῶς ὁ ἴδιος πρὸς τὸν Υακίνθιο στὴ Σπάρτη. Πιθανῶς λοιπὸν νὰ ἔχει λανθασμένα ἀναταχθεῖ ἀπὸ ἀντιγραφέα ἡ «γλῶσσα» τοῦ Ησύχιου, διωρθούμενη συνεπῶς ὡς ἐξῆς: ἑκατομβαιῶν μῆν. ἐν ᾧ τὰ Υακίνθια παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις.

Επιγραφὴ τῆς Θῆρας (IG XII, 3 No. 436) ὁρίζει θυσία περιλαμβάνουσα (πλην σταριού, κριθαριού, οἴνου καὶ βοός) «καὶ ἄλλα ἐπάργματα ὧν αἱ ὥραι φέρουσιν, μηνὸς Ἀρτεμισίου πέμπται ἱσταμένου καὶ μηνὸς Υακινθίου πέμπται ἱσταμένου» (νν. 13-18). Δηλώνεται λοιπὸν, ἰδιαίτερα γιὰ τὸν ὑστερότερο μῆνα Υακίνθιο, ἐποχὴ ἀρχομένης καρποφορίας δένδρων καὶ βλαστῶν (ἀκροδρύων καὶ ὀσπρίων ὅπως καὶ δημητριακῶν). Ἦτοι ὁ Ιούνιος (= Θεριστὴς κατὰ τὴν λαϊκὴ παράδοση)

Στὴν «κοπίδα» (μερίδα εορταστικοῦ δείπνου) που παρέχεται στοὺς πανηγυρίζοντες ἀστούς καὶ δούλους καὶ ξένους κατὰ τὰ Υακίνθια, περιλαμβάνονται φρέσκα ὠμά φασόλια καὶ κουκιά, τρυφερά, ἀρα νέα πρωτοπαραγωγή. Εναρμονίζεται τὸ γεγονὸς με τὴν δεδομένη ἡμερομηνία πρὸς τὸ τέλος Ιουνίου γιὰ τὰ Υακίνθια.

Η διαδοχή μηνών στην Θήρα μοιάζει να είναι Αρτεμίσιος - Υακίνθιος. Στη Σπάρτη (και άλλες Δωρικές πόλεις) η ακολουθία είναι Αγριάνιος - Υακίνθιος. Ή λοιπόν μεσολαβεί στη Θήρα μήνας αντίστοιχος του Αγριανίου μεταξύ Αρτεμισίου και Υακινθίου, ή ο Αγριάνιος της Σπάρτης ο ίδιος αντιστοιχεί προς τον Αρτεμίσιο της Θήρας (cf. Αρτεμις αγροτέρα και την πότνια των Θηρών Αρτεμι). Αλλά καταγράφεται μην Αρτεμίσιος στη Σπάρτη (IG V 1 No. 11.4), πιθανώς αντιστοιχών προς τον Αττικό Ελαφηβολιώνα. Οπότε πιθανότερη είναι τρίτη εκδοχή επιλύσεως του προβλήματος, αναλογούσα τον Σπαρτιατικό Αρτεμίσιο προς τον Θηραϊκό Αρτεμίσιο. Η επιγραφή στη Θήρα λοιπόν δεν πρέπει να εκληφθεί ως προϋποθέτουσα την άμεση διαδοχή των δυο αναφερόμενων μηνών Αρτεμισίου και Υακινθίου.

Η διήγηση του Ηρόδοτου για τα της μάχης των Πλαταιών συνάδει προς τη χρονολογική τοποθέτηση των Υακινθίων στον Υακίνθιο (= Εκατομβέα, Εκατομβαιώνα) μήνα, τέλη Ιουνίου – αρχές Ιουλίου. Η αδράνεια της Σπάρτης αίρεται μετά τη λήξη των Υακινθίων, των θρησκευτικών και πολιτισμικών λόγων καθυστέρησης εκλειπόντων και ισχυρών πολιτικών αιτίων δρώντων (φόβος μεταβολής της στάσης των Αθηνών σε συμβιβαστική φιλοπερσική) [Ηρόδοτος IX, 6-11]. Ακολουθούν οι επιχειρήσεις [*ibid.* §§12-14] που κατέληξαν στη Μάχη των Πλαταιών (479 π.Χ.) στις 4 Βοηδρομιώνος (Πλούταρχος, *Αριστείδης*, 19, 8-9) ή στις 3, αν δεν είναι μια εκ των δυο αναφορών αντιγραφικό λάθος (Πλούταρχος, *Κάμιλλος*, 19, 5).

[Ο Πλούταρχος τονίζει την ανωμαλία των ημερών του πολιτικού ημερολογίου σε σχέση με το φυσικό μηνολόγιο και ηλιακό έτος:

ταύτην τὴν μάχην [sc. των Πλαταιών] ἐμαχέσαντο τῇ τετράδι τοῦ Βοηδρομιῶνος ἰσταμένου κατ' Ἀθηναίους, κατὰ δὲ Βοιωτοὺς τετράδι τοῦ Πανήμου φθίνοντος, ἧ καὶ νῦν ἔτι τὸ Ἑλληνικὸν ἐν Πλαταιαῖς ἀθροίζεται συνέδριον καὶ θύουσι τῷ Ἐλευθερίῳ Διὶ Πλαταιεῖς ὑπὲρ τῆς νίκης. τὴν δὲ

τῶν ἡμερῶν ἀνωμαλίαν οὐ θαυμαστόν, ὅπου καὶ νῦν διηκριβωμένων τῶν ἐν ἀσπρολογίᾳ μᾶλλον ἄλλην ἄλλοι μηνὸς ἀρχὴν καὶ τελευτὴν ἄγουσιν.

Πλούταρχος, *Αριστείδης*, 19, 8-9

Η 4η ισταμένου Βοηδρομιώνος κατά Αθηναίους αντιστοιχούσε το 479 π.Χ. στην 4η φθίνοντος Πανήμου κατά Βοιωτούς, ο δε Πάνημος αντιστοιχεί γενικά και φυσικά προς τον Αττικό Μεταγειτνιώνα (Πλούταρχος, *Κάμιλλος*, 19, 8), προηγούμενο του Βοηδρομιώνος. Οπότε η Μάχη των Πλαταιών συνέβη κατά το τέλος Αυγούστου, λίγο πάνω από μήνα μετά τα Υακίνθια και τις καθυστερήσεις των Σπαρτιατών].

Οι μεγάλες εορτές ήσαν πολυήμερες. Τα Υακίνθια διαρκούσαν τουλάχιστον, και μάλλον πάνω από, 10 ημέρες – τόσο διάστημα ανέβαλλαν κάθε δράση οι Σπαρτιάτες το κρίσιμο καλοκαίρι του 479 π.Χ.

ὥς δὲ ἄρα ἤκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα, ἀνεβάλλοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι, τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἐς τὴν ἑτέραν· τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποιοῦν, ἐξ ἡμέρης ἐς ἡμέρην ἀναβαλλόμενοι.

Ηρόδοτος IX, 8, 1

Πιθανώς η εορτή να διαρκούσε 18 ημέρες. Στη διμέτωπη επιγραφή IG V No. 18 (βρέθηκε παρά το Θέατρο της Σπάρτης) αναφέρονται στη μια πλευρά τα περίφημα Λεωνίδεια (Παυσανίας III, 14, 1), στην άλλη δε μεγάλη ετήσια πανήγυρις:

τῆς δὲ ἐσομένης κατ' ἔτος πανηγύρεως ἀπὸ Ἀγριανίου ἰστ' ἕως ὅτε ὁ Ἰσταμὲνος ἐπιμελήσονται οἱ Νομοφύλακες καὶ οἱ Ἀθλοθέται, οἵτινες διαγνώσονται περὶ τῶν γενομένων τισὶν ἐν τῇ πανηγύρει ζητήσεων, ἃς εἶναι ἐκεχειρίας πᾶσι πρὸς πάντας ἐκύρωσεν ὁ Δῆμος, τῶν εἰσαγόντων τι ἐν ταῖς τῆς πανηγύρεως ἡμέραις ἐχόντων ἀτέλειαν τῆς τε εἰσαγωγίμου καὶ

πρατικῆς· εἰς δὲ τὸ δι' αἰῶνος μένειν τὴν τῆς πόλεως δόξαν ἔσονται αἱ ἀσφάλειαί τῶν τρισμυρίων δηναρίων ἀπὸ τῶν ἐχόντων τὴν τράπεζαν...

IG V, 1, No. 18 B 7-14

Πανήγυρις που αφορά στην δόξα της πόλεως, που τα ανακλύπτοντα ζητήματα κρίνουν μεγάλες Σπαρτιατικές αρχές, οι Νομοφύλακες και οι Αθλοθέτες (άρα ασφαλώς συμβαίνουν και αγώνες), που κηρύσσεται γενική εκεχειρία, που ισχύει ατέλεια για την εισαγωγή και πώληση αγαθών, και η οποία εορτή εξασφαλίζεται για το μέλλον με κατάθεση σημαντικού κεφαλαίου που θα καλύπτει από τους τόκους στο διηνεκές τα έξοδα διοργάνωσης.

Ταιριάζει η πολυήμερη αυτή πανήγυρις να είναι τα Υακίνθια, όπως άλλωστε αυτά περιγράφονται από αρχαίους λόγιους.

Ο Τάφος (υπό μορφή βωμού!) του Υακίνθου έκειτο υπό τον μνημειακό θρόνο του Απόλλωνα στις Αμύκλες, εφ' ου έβαινε το κολοσσιαίο άγαλμα του Άνακτος (Παυσανίας III, 1, 3).

τοῦ δὲ ἀγάλματος τὸ βάθρον παρέχεται μὲν βωμοῦ σχῆμα, τεθάφθαι δὲ τὸν Υακίνθον λέγουσιν ἐν αὐτῷ, καὶ Υακινθίοις πρὸ τῆς τοῦ Απόλλωνος θυσίας ἐς τοῦτον Υακίνθῳ τὸν βωμὸν διὰ θύρας χαλκῆς ἐναγίζουσιν· ἐν ἀριστερᾷ δὲ ἐστὶν ἡ θύρα τοῦ βωμοῦ.

Παυσανίας III, 19, 3

Στα αρχικά στάδια της εορτής γίνεται ο εναγισμός στον προηγούμενο θεό, θνήσκοντα και ανιστάμενο, και νυν Ήρωα (Υακίνθου βωμός και τάφος το αυτό).

Η θυσία στον Απόλλωνα αποτελούσε το αποκορύφωμα της εορτής και κρατούσε τρεις ημέρες.

Πολυκράτης (φησί) ἐν τοῖς Λακωνικοῖς ἱστορεῖ ὅτι «τὴν μὲν τῶν Ὑακινθίων θυσίαν οἱ Λάκωνες ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας συντελοῦσι, καὶ <τῇ μὲν πρώτῃ> [σωστά προσθέτει δια το νόημα ο Jacoby] διὰ τὸ πένθος τὸ γενόμενον περὶ τὸν Ὑακινθον οὔτε στεφανοῦνται ἐπὶ τοῖς δεῖπνοις οὔτε ἄρτον εἰσφέρουσιν <οὔτε> ἄλλα πέμματα καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα διδόασιν, καὶ τὸν εἰς τὸν θεὸν παιᾶνα οὐκ ἄδουσιν, οὐδ' ἄλλο τι τοιοῦτον εἰσάγουσιν οὐδέν, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις θυσίαις ποιοῦσιν, ἀλλὰ μετ' εὐταξίας πολλῆς δειπνήσαντες ἀπέρχονται. τῇ δὲ μέσῃ τῶν τριῶν ἡμερῶν γίνεται θέα ποικίλη καὶ πανήγυρις ἀξιόλογος καὶ μεγάλη· παῖδες τε γὰρ κιθαρίζουσιν ἐν χιτῶσι ἀνεζωσμένοι, καὶ πρὸς αὐλὸν ἄδοντες πάσας ἅμα τῷ πλήκτρῳ τὰς χορδὰς ἐπιτρέχοντες ἐν ῥυθμῷ μὲν ἀναπαιστώ, μετ' ὀξέος δὲ τόνου τὸν θεὸν ἄδουσιν· ἄλλοι δ' ἐφ' ἵππων κεκοσμημένων τὸ θέατρον διεξέρχονται· χοροὶ τε νεανίσκων παμπληθεῖς εἰσέρχονται, καὶ τῶν ἐπιχωρίων τινὰ ποιημάτων ἄδουσιν, ὀρχησταὶ τε ἐν τούτοις ἀναμειγμένοι τὴν κίνησιν ἀρχαϊκὴν ὑπὸ τὸν αὐλὸν καὶ τὴν ᾠδὴν ποιοῦνται. τῶν δὲ παρθένων αἱ μὲν ἐπὶ κανάθρων [καμαρωτῶν ξυλίνων ἀρμάτων] φέρονται πολυτελῶς κατεσκευασμένων, αἱ δ' ἐφ' ἀμίλλαις ἀρμάτων ἐξευγμένων πομπεύουσιν. ἅπαντα δ' ἐν κινήσει καὶ χαρᾷ τῆς θεωρίας ἡ πόλις καθέστηκεν. ἱερεῖά τε παμπληθῆ θύουσιν τὴν ἡμέραν ταύτην, καὶ δειπνίζουσιν οἱ πολῖται πάντας τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς δούλους τοὺς ἰδίους· οὐδεὶς δ' ἀπολείπει τὴν θυσίαν, ἀλλὰ κενοῦσθαι συμβαίνει τὴν πόλιν πρὸς τὴν θοίνην».

Πολυκράτης FrGrHist 588F1 (ἀπὸ τον Δίδυμο = Αθήναιος IV 139 c-f)

Ἡ τρίτη ἡμέρα τῆς μεγάλης θυσίας καὶ τελευταία τῆς εορτῆς ἦταν αφιερωμένη στον επίσημο παιάνα πρὸς τον Ἄνακτα τῆς τελειότητος. Ἀκόμη καὶ οἱ νικηφόροι βασιλεῖς ἐλάμβαναν τακτὴ θέση, ὀριζόμενη ἀπὸ τον χορογράφο κατὰ το τελετουργικό, στον υπέρτατο αὐτό Παιάνα τῆς δόξας. καὶ ἀναπετάσας [sc. ο Αγησίλαος] τῆς Πελοποννήσου τὰς πύλας

οὕτως οἴκαδε ἀπελθὼν εἰς τὰ Υακίνθια ὅπου ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ χοροποιοῦ τὸν παιᾶνα τῷ θεῷ συνεπετέλει. (Ξενοφών, Αἰγισίλαος, II, 17).

Η πρώτη μέρα της θυσίας είχε σκυθρωπό χαρακτήρα για τον Υάκινθο.

[Στον νέο μύθο της Απολλώνιας θρησκευτικότητας ο παλαιός δαίμων του ενιαυτού μεταμορφώθηκε σε νεαρό πάγκαλλο, μόλις γενειάζοντα, Πausanias III, 19, 4. (Αντίστοιχα έπαθε χαρμόσυνα παθήματα ο Διόνυσος). Ο νέος φονεύεται ακούσια σε γυμναστικό αγώνα από τον ίδιο τον ερώντα αυτόν Απόλλωνα δι' αντιζηλία του Ζεφύρου. Cf. Πausanias III, 19, 5. Ήδη επί Ευριπίδου απαντά ο Απολλώνιος μύθος, Ελένη, vv. 1465-1475].

Στη δεύτερη μέρα λαμβάνει χώρα το μέγα πανηγύρι, «θέα ποικίλη καὶ πανήγυρις ἀξιόλογος καὶ μεγάλη».

1) Νεαρά αγόρια (πρωθήβες κατά τον άνακτα και ηβήτορες) φορώντας αναζωσμένους τους χιτώνες τους τραγουδάνε σε υψηλούς τόνους, υπό τους ήχους αυλού, ενώ ταυτόχρονα κιθαρίζουν με το πλήκτρο επιτρέχοντας τις χορδές σε ρυθμό ανάπαιστο (άρα πομπεύουν κινούμενοι από Σπάρτης προς Αμύκλες την Υακινθίδα οδό [για το όνομα της οδού v. Αθήναιος, IV 173f από τον Δημήτριο Σκήψιο]. Στο τέλος των κινηματικών αναπαίστων υψώνεται παιάνας στον θεό. – Οι ανεζωσμένοι χιτώνες των εφήβων μιμούνται τον πελώριο χιτώνα που υφαίνουν κάθε χρόνο οι γυναίκες για τον Αμυκλαίο Απόλλωνα, σε οίκημα επί τούτου καλούμενο Χιτών (Πausanias, III, 16, 2). Ο χιτώνας προσκομιζόταν στο κολοσσικό άγαλμα κατά την διάρκεια των Υακινθίων, ίσως αυτήν την δεύτερη μέρα της Θυσίας όταν ελάμβανε χώρα η Πομπή από την Σπάρτη προς το Ιερόν.

2) Νεαροί κατάγυμνοι ιππεύουν καμαρωτοί άλογα κατάκοσμα γαυριώντες γαυριώντα, μπρος στον μαζεμένο και μαγευμένο κόσμο – περιδιαβαίνουν το «θέατρο», με την έννοια του χώρου όπου η θέα του κάλλους συντελείται.

Ο περίφημος «Λακωνικός ιππέας» αγγειογραφιών είναι ακριβώς η εικόνα του νεαρώδους της ακμής στην επίδειξη της παντελούς «ώρας» του κατά τα Υακίνθια.

[Cf. M. Pipili, *Laconian Iconography of the Sixth Century B.C.*, p. 76 (The Laconian Rider), Cat. 214-215, Figs. 108, 109; C.M. Stibbe, *Das andere Sparta*, Abb. 143; R. Förtsch, *Kunstverwendung und Kunstlegitimation im archaischen und frühklassischen Sparta*, Abb. 130, 131].

Ο επί κεφαλής του νεαρώδους του κάλλους φυτικός διάκοσμος σημαίνει τον ανθό της ύπαρξης – τον Υακίνθο του Είναι. Υπάρχει και σε χαρακτηριστικές Λακωνικές αγγειογραφίες δυναμερών μεικτών όντων της δαιμονικής τάξης του Κόσμου συμβολίζοντας τον εξαπολλωνισμό τους, τον οποίο η ίδια η επιβολή μορφής επί του τερατώδους διακηρύσσει. V. Stibbe, *op.cit.*, Abb. 100 (όπου Σφίγγα στέφεται τον ίδιο φυτικό τόπο, η δε κύλιξ περιβάλλεται από περιτρέχουσα διακοσμητική ζώνη στην άκρη περιφέρειας εναλλάξ φοινίκων και ροδιών – τα σύμβολα του Απόλλωνος και της Περσεφόνης, της αιωνιότητας και της έγχρονης γένεσης); Abb. 85.

Οι ελικοειδείς αποφύσεις ένθεν και ένθεν της κεφαλής σχηματοποιούν και στυλιζάρουν τις περιελίσσουσες καμπές των πετάλων του υακίνθιου άνθους σε ορισμένα υπέρκαλλα είδη.

Ακολουθία νεαρών ιππέων καλπαζόντων εις πομπή παρίσταται στον πήλινο Λακωνικό κρατήρα, Stibbe, *op.cit.*, Abb. 94. Επίσης, πανομοιότυπα, στον δεύτερο ορειχάλκινο κρατήρα από το Trebenische της Οχρίδας (R. Joffroy, *Le trésor de Vix*, Pl. XX,1; XXI,1).

Η έξοχη απεικόνιση στρατιωτικής πομπής οπλιτών και αρμάτων στον θαυμαστό Σπαρτιατικό ορειχάλκινο κρατήρα του Vix, αναπαριστά

πιθανώτατα την επίσημη παρέλαση προς το Αμυκλαίο κατά τα Υακίνθια την δεύτερη μέρα της Θυσίας.

[R. Joffroy, *Le trésor de Vix*, Pl. IV-XV.

3) Πληθύνοντες χοροί νεανίσκων άδουν επιχώρια ποιήματα, ενώ μεταξύ αυτών, υπό τα χορωδιακά και με συνοδεία αυλού άλλοι νεαροί ορχούνται αρχαϊκότεροη επιβλητική και συνάμα επιδεικτική κίνηση – θαύμα ιδέσθαι και ακούειν.

4) Οι παρθένες εποχούνται σε μόνιππα σκεπαστά αρματίδια από καλάμια ή ψαθιά ή ελαφρά ξύλα (κάν(ν)αθρα, ν. Ξενοφών, *Αγησίλαος*, 8, 7; Πλούταρχος, *Αγησίλαος*, 19, όπου προστίθεται ότι τα κάνναθρα έφεραν είδωλα, ξόανα γρυπών και τραγελάφων), ευτελούς κατασκευής μεν αλλά πολυτελώς εσκευασμένα για την περίσταση. Ή πομπεύουν εφ' αρμάτων συνωρίδων.

[Για το κάνναθρο ν. Ετυμολογικό Μέγα s.v. (p. 489.5); Ευστάθιος p. 1344.44; cf. Απολλώνιος, *Λεξικόν Ομηρικόν*, p. 129 Bekker; Ησύχιος s.v.].

Ποικίλη η θέα και τα ακούσματα και οι οσμές, όλες οι αισθήσεις μετέχουν στην εορτή του Κάλλους, το οποίο καταλάμπει παντού, αποκορυφούμενο στον μέγα Άνακτα, τον Υπερτελεάτα Πρωθήβη της αιώνιας «ώρας». Οργά νους και σώμα συνεγειρόμενα εις αιωνιότητα.

Στη Δωρική αυτή «θέα» της αιωνιότητας αρμόζουν τελειότερα οι μεγαλόπνοοι στίχοι του Ομηριστή όταν κάνει τη θαυμαστή αναγωγή της εορτής του κάλλους εις αιωνιότητα προκειμένου για την Ιωνική Απολλώνια πανήγυρη στην Δήλο:

ἀλλὰ σὺ Δήλω Φοῖβε μάλιστ' ἐπιτέρπεται ἦτορ,
 ἔνθα τοι ἔλκεχίτωνες Ἰάονες ἠγερέθονται
 αὐτοῖς σὺν παίδεσσι καὶ αἰδοίης ἀλόχοισιν.
 οἱ δέ σε πυγμαχίῃ τε καὶ ὀρχηθμῶ καὶ ἀοιδῇ
 μνησάμενοι τέρπουσι ὅταν στήσωνται ἀγῶνα.
 φαίη κ' ἀθανάτους καὶ ἀγήρωσ ἔμμεναι αἰεὶ
 ὅς τότ' ἐπαντιάσει' ὅτ' Ἰάονες ἀθρόοι εἶεν·
 πάντων γάρ κεν ἴδοιτο χάριν, τέρψαιτο δὲ θυμὸν
 ἄνδρας τ' εἰσορόων καλλιζώνους τε γυναῖκας
 νῆας τ' ὠκείας ἡδ' αὐτῶν κτήματα πολλά.

Ομηρικός Ὕμνος εἰς Απόλλωνα, νν. 146-155

Οι βωμοὶ καίνε συνεχῶς εκείνη τη δεύτερη ημέρα της Μεγάλης Θυσίας, και οι Σπαρτιάτες φιλοξενούν φίλους και γνωστούς και δούλους και ξένους που καταφθάνουν στην ιδιαίτερη πόλη για τη μεγάλη της επίδειξη. Αδειάζει η Σπάρτη στις Αμύκλες. Δημοθοινία και ξενοθοινία ευωχεῖται και ευφροσύνη διαπρέπει ηδόμενους θυμούς αν' ημέραν και κατ' ευφρόνην.

Η αντιδικία δυο σπουδαίων λογίων της αρχαιότητας, του Διδύμου προς τον Πολέμωνα, σωζόμενη εν μέρει στον Αθήναιο, παρέχει πολύτιμες λεπτομέρειες για τη μέγιστη εορτή. Από τον Δίδυμο διασώζεται το προαναφερθέν κείμενο του Πολυχάρη για την τριήμερο καταληκτική μεγάλη θυσία προς τον Απόλλωνα. Ο Πολέμων, στο υπολειπόμενο χωρίο από το έργο του «Περί του παρά Ξενοφώντι καννάθρου», περιγράφει τα δρώμενα κατά τα Υακίνθια εξηγώντας την αναφορά του Ξενοφώντος για το Σπαρτιατικό κάν(ν)αθρον (η κόρη του μεγάλου Αγησίλαου επόμπευε κατά τα Υακίνθια σε κάν(ν)αθρο, και όχι σε άρμα).

Πολλοί ξένοι συνέρρεαν για την εορτή, το δε δείπνο που τους προσεφέρετο δωρεάν κατά την ημέρα της ευωχίας εκαλείτο κοπῖς. Η

κοπὶς περιελάμβανε γιδίσιο κρέας (γιατί μόνον αἴγες εθυσιάζοντο κατ' αὐτήν την περίστασιν), ἓνας ἄρτος πεντανόστιμος με λάδι καὶ μέλι (φυσίκιλλον ονομαζόμενος, ὡς ἐγκρίς ἀλλὰ στρογγυλότερος), χλωρὸ τυρὶ (σαν αὐτὸ που ἐκεῖτο στὸν βωμὸ τῆς ὀρθίας Ἀρτέμιδος καὶ δοξάζεται ἀπὸ τὸν Ἀλκμάναν), δύο εἴδη λουκάνικων, χλωρὰ φασόλια καὶ κουκιά καὶ ξηρὰ σὺκα.

Ἡ περιοχὴ τῶν Ἀμυκλῶν γέμιζε ἀπὸ σκηνές κατὰ τὴν εορταστικὴν περίοδο. Μέσα στὶς σκηνές ἐφτιαχναν πρόχειρα χαμηλὰ ντιβάνια ἀπὸ φυλλωσιές τοῦ δάσους, πάνω στρώναν ὁμορφα χαλιά καὶ υφαντὰ ταπέτα καὶ ἐκεῖ παράθεταν τὴν κοπίδα στους κατακλιμένους πάνω στὰ στρωσίδια φίλους καὶ γνωστούς, Σπαρτιάτες καὶ παρεπιδημούντες γιὰ τὴν εορτὴ ξένους.

Οἱ συνήθειες αὐτές ἀναφέρονταν στὸν πρότερο ορεσίβιο τρόπο ζωῆς καὶ τὰ ἀδρὰ ἦθη τῶν Δωριέων, ὅταν χρυσές ορδές τῶν νεαρωδῶν τοῦ Ἀπόλλωνα συνεπαρμένοι ὀργωναν ὀργώντες τοὺς ορεινοὺς ὄγκους τῆς μητροπολιτικῆς Δωρίδας, βιάζοντες καὶ βιαζόμενοι εἰς τὴν τελειότητα που ὁ συναγερμὸς ἀπὸ ἓνα βίωμα ρωμαλέας ὁμορφιάς τοὺς ὑπόσχονταν.

Πολέμων δ' ἐν τῷ παρὰ Ξενοφῶντι κανάθρῳ τοῦ παρὰ Λάκῳσι καλουμένου δεῖπνου κοπίδος μνημονεύοντα Κρατῖνον ἐν Πλούτοις λέγειν·

*ἄρ' ἀληθῶς τοῖς ξένοισιν ἔστιν, ὡς λέγουσ', ἐκεῖ
πᾶσι τοῖς ἐλθοῦσιν ἐν τῇ κοπίδι θοινᾶσθαι καλῶς;
ἐν δὲ ταῖς λέσχαισι φύσκει προσπεπατταλευμέναι
κατακρέμανται τοῖσι πρεσβύταισιν ἀποδάκνειν ὀδᾶς;*

καὶ Εὐπολὶς ἐν Εἰλωσί:

αἶ κα γένηται τοῦδε σήμερον κοπίς.

δεῖπνον δ' ἔστιν ἰδίως ἔχον ἢ κοπίς, καθάπερ καὶ τὸ καλούμενον ἄϊκλον. ἐπὴν δὲ κοπίζωσι, πρῶτον μὲν δὴ σκηνὰς ποιοῦνται παρὰ τὸν θεόν [sc. τὸν Ἀμυκλαῖο Ἀπόλλωνα], ἐν δὲ ταύταις στιβάδας ἐξ ὕλης, ἐπὶ δὲ τούτων

δάπιδας ὑποστρωννύουσιν, ἐφ' αἷς τοὺς κατακλιθέντας εὐωχοῦσιν, οὐ μόνον τοὺς ἐκ τῆς ἡμεδαπῆς ἀφικνουμένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιδημήσαντας τῶν ξένων. θύουσι δ' ἐν ταῖς κοπίσιν αἶγας, ἄλλο δ' οὐδὲν ἱερεῖον· καὶ τῶν κρεῶν διδόασιν μοίρας πᾶσι καὶ τὸν καλούμενον φυσίκιλλον, ὃς ἐστὶν ἀρτίσκος ἐγκρίδι παραπλήσιος, γογγυλώτερος δὲ τὴν ιδέαν. διδόασιν τῶν συνιόντων ἐκάστῳ τυρὸν χλωρὸν καὶ γαστρὸς καὶ φύσκης τόμον καὶ τραγήματα σὺκά τε ξηρά καὶ κυάμους καὶ φασήλους χλωρούς. κοπίζει δὲ καὶ τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν ὁ βουλόμενος.

Πολέμων Fr. LXXXVI Preller [= Αθήναιος Δ, 138e-139a]

Οἱ δύο ποιητές της αρχαίας κωμωδίας που επικαλούνται ἀπὸ τοῦ Πολέμωνα τεκμηριώνουν τὴν προσέλευση ξένων στὴ Σπάρτη γιὰ τὰ Υακίνθια. Κρατίνος (Πλούτος), Fr. 175 PCG IV p. 211; Εὐπολὶς (Εἰλωτες), Fr. 147 PCG V p. 376.

[Τὴν μοναδική ἰδιαιτερότητα τῆς Σπάρτης νὰ θυσιάζει αἶγες στὴν Ἡρα Αἰγοφάγο σημειώνει ὁ Πausanias III, 15, 9; cf. Ησύχιος s.v. Αἰγοφάγος: Ἡρα ἐν Σπάρτῃ. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐξοικειωμένη πρὸς τοὺς Δωριεῖς καὶ τοὺς Ηρακλείδες Ἡρα: ὁ μῦθος εἶχε τὸν Ηρακλῆ νὰ εἰσάγει τὴν λατρεία καὶ θυσία ὅταν ἡ Ἡρα δὲν τοῦ ἐναντιώθηκε γιὰ πρώτη καὶ τελευταία φορά στὸν ἀγῶνα τοῦ κατὰ τοῦ Ἰπποκόωντα καὶ τῶν Ἰπποκοωντιδῶν καὶ υπέρ τοῦ Τυνδάρεω καὶ τῶν Τυνδαριδῶν].

Ὅπως πάντα στὴ Σπάρτη καὶ σὲ κάθε περίπτωση ἡ ολοκληρία τῆς ἀνθρωπίνης φύσης στὴν «ώρα» τῆς ἀκμῆς τῆς ετηρείτο ἀπαραβίαστος. Πολεμικὴ ἀνδρεία καὶ ἀγωνιστικὴ ἀρετὴ συνεξετείνοντο κατὰ τὴν εορτὴ τῶν Υακινθίων μετὰ τῆς μουσικῆς, ποίησης, ὀρχηθμοῦ ἀρμονίας, σωματικῆς ἐπίδειξης, ἱππικῆς

δεξιότητος και πομπικού κόσμου εις μίαν ενότητα αιώνος της τελειότητος.

Δια την υπερνίκηση της αντίστασης των Αχαιών στις Αμύκλες οι Σπαρτιάτες κατά τα χρόνια της απροσαρμοστίας τους στα νέα δεδομένα μετά την Κάθοδό τους χρειάστηκαν αφενός την εσωτερική σταθεροποίηση ενός ιδιαίτερου συστήματος θέσμησης εναρμονισμένης προς τον ιδιοχαρακτήρα τους (Λυκούργος), αλλά και αφετέρου κατά πρόσταγμα του θεού επικουρία από τους Αιγείδες των Θηβών.

καὶ εἰσὶν Αἰγείδαι φατρία Θηβαίων ἀφ' ἧς ἤκόν τινες εἰς Σπάρτην Λακεδαιμονίοις βοηθήσαντες ἐν τῷ πρὸς Ἀμυκλαεῖς πολέμῳ, ἡγεμόνι χρησάμενοι Τιμομάχῳ, ὃς πρῶτος μὲν πάντα τὰ πρὸς πόλεμον διέταξε Λακεδαιμονίοις, μεγάλων δὲ παρ' αὐτοῖς ἡξιώθη τιμῶν· καὶ τοῖς Ὑακινθίοις δὲ ὁ χάλκεος αὐτῷ [ἢ αὐτοῦ] θώραξ προτίθεται· τον δὲ Θηβαίου [ἢ “θηβαῖον”, διορθώνοντας ἀπὸ το χειρογραφικὸ “Θηβαῖοι”] ὄπλον ἐκάλουν. ταῦτα ἱστορεῖ καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Λακῶνων πολιτείᾳ.

.... Ἀριστοτέλης γάρ φησιν ὅτι πολεμοῦντες οἱ Λάκωνες Ἀμυκλαεῦσιν, ὡς ἐπύθοντο παρὰ θεοῦ τοὺς Αἰγείδας συμμάχους λαβεῖν, εἰς Ἀθήνας ἐπορεύοντο, καταλύσαντες δ' ἐν Θήβαις εὐωχουμένης τῆς τῶν Αἰγειδῶν φατρίας ἐκλήθησαν· ἀκούσαντες <δὲ> μετὰ δεῖπνον εὐχομένου τοῦ ἱερέως διδόναι τοῖς Αἰγείδαις τοὺς θεοὺς τὰ ἀγαθὰ καὶ συμβαλόντες τὸν χρησμὸν ἐντεῦθεν ἔλαβον τὴν συμμαχίαν.

Αριστοτέλης, *Λακεδαιμονίων Πολιτεία*, Fr. 145 Rose (= Σχόλια εις Πινδάρου *Ισθμιονίκας* VI, 18)

Κατά τον Έφορο η Θηβαϊκή βοήθεια προς τους Δωριείς δια του γένους των Αιγειδῶν ήταν διττή, πρώτα κατά την Κάθοδο και μετά τρεις σχεδόν αιώνες αργότερα προς κατάληψη των Αμυκλών.

διτταὶ γίνονται αἱ τῶν Θήβηθεν Αἰγειδῶν εἰς Σπάρτην ἀφίξεις, προτέρα μὲν ἢ σὺν τοῖς Δωριεῦσι καὶ Ἀριστοδήμῳ, ἧς μέμνηται Ἐφορος ἐν τῇ πρώτῃ λέγων· «Ὑλλον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀποτυχόντας τῆς ἐπὶ τὴν

Σπάρτην στρατείας ἐπερωτᾶν τὸν θεὸν τίνας τῶν Ἑλλήνων ποιήσονται πρὸς τὴν κάθοδον συμμάχους· τὸν δὲ ἀνελεῖν, τοὺς ὑπὸ Ἡρακλέους εὐεργηθέντας, πρώτους δὲ τούτων κελεῦσαι Αἰγείδας παρακαλεῖν. ὑπολαμβάνοντος δὲ ταῦτα εὐλόγως προστεταχέναι τὸν θεὸν ἐλθεῖν εἰς τὰς Ἀθήνας πρῶτον, εἰδότας Θησέα τὸν Αἰγέως μέγιστα πάντων ὑφ' Ἡρακλέους εὐεργετημένον. [εὖ δὲ ἔχειν τὴν μαντείαν νομίζοντας <...> καὶ πρώτους τοὺς Θησέως τοῦ Αἰγέως ἀπογόνους ἐκάλουν, τοῦ τῆς καθόδου μὴ διαμαρτεῖν]. <...> ἔπειτά φασι τὸν Ἀριστόδημον διὰ τῆς Βοιωτίας πορευόμενον καταλαβεῖν θύοντάς τινες τῶν Θηβαίων παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ τοῦ κήρυκος ἀκούσαντα τοῖς Αἰγείδαις εὐχομένου τὰ ἀγαθὰ, λαβεῖν περὶ τῆς μαντείας ἔννοιαν καὶ νομίσαντα δεῖν, ἐπειδὴ τοὺς Ἀθήνηθεν Αἰγείδας πρώτους παρακαλοῦντες διημάρτανον, τοὺς ἐκ τῶν Θηβῶν συμμάχους μετελθεῖν προτέρους [κατὰ τινὰ χειρόγραφα, ἢ “δευτέρους” Scroeder, ἀπὸ το νοσοῦν χειρογραφικό “πρότερον”], κατὰ τύχην δὲ ταύτῃ τῇ στρατείᾳ τῶν Ἡρακλειδῶν τὴν Πελοπόννησον κατασχόντων ἡγοῦντο τὸ μαντεῖον εἰρῆσθαι περὶ τῶν ἐν Θήβαις Αἰγειδῶν». ἑτέρα δὲ ἢ σὺν Τιμομάχῳ, ἐν ᾧ πρὸς Ἀμυκλαεῖς Λακεδαιμονίοις καθεισθῆκει πόλεμος.

Ἐφορος Fr.Gr.Hist. 70B16 (= Σχόλια εἰς Πινδάρου Πυθιονίκας V 101b)

Υπὸ τον Αἰγείδῃ Τιμόμαχο οἱ Σπαρτιάτες κατέλαβαν τις Αμύκλες, τις οποίες, εξορίσαντες τους Αχαιοὺς κατοίκους, συμπεριέλαβαν ὡς πέμπτη ὠβά (κώμη, τοπικό διαμέρισμα) στη σύσταση της πόλεως. Στα Υακίνθια προέκειτο ὁ χάλκινος θώραξ του Τιμομάχου, ὡς Θηβαίου (ἢ Θηβαίον) ὄπλο τιμῆς ἐνεκεν καὶ πολεμικῆς μνείας καὶ φροντίδας.

Μεταξύ του εναγισμού του Υακίνθου ὡς ἥρωος της νέας θρησκευτικότητας ἐκ δαίμονος-θεοῦ της παλαιάς καὶ της Μεγάλης Θυσίας στον Ἀνακτα Φοῖβο ἐγέμε δραστηριοτήτων εορταστικῶν το διάστημα. Εκεί συνέβαιναν καὶ ἀθλητικοὶ ἀγῶνες.

Τα Υακίνθια της Σπάρτης συγκρίνονται προς τα Ίσθμια της Κορίνθου και τα Πύθια των Δελφών (Φιλόστρατος, *Βίοι Σοφιστών*, II 12). Amyclae, Laconiae civitas Apollini sacra, in qua Hyacinthus in agone celebratur. (Lactantius στα Σχόλια επί της Θηβαΐδος του Statius IV 223). Σε βάση αγάλματος ευρεθείσα στο Αμυκλαίο έμμετρη επιγραφή αναφέρει «αεθλοθέτην» (IG V 1 No. 455.7). Σε δυο ύστερες επιγραφές αναφέρεται ο «σεμνότατος άγών τών Υακινθίων» (IG V 1 No. 586.6-7, No. 587.4-6). Μάλιστα τιμάται εις αμφοότερες τις περιπτώσεις γυναίκα ως «άρχῆις καί θεωρός διά βίου» των αγώνων. Αφού τιμάται ειδικά με αυτόν τον τρόπο, μήπως υπονοείται ότι ίσχυε απαγόρευση κανονικά και γενικά για την παρουσία γυναικών σε αυτούς τους αγώνες όπως στην Ολυμπία; Όπως και να έχει, οι ύστερες καταστάσεις δεν αλλοιώνουν το γεγονός στην ουσία του: στην αρχαϊκή εποχή και γυμνικοί αγώνες εκάλλυναν τη λάμψη της μέγιστης εορτής των Υακινθίων.